

ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ Κ. ΚΑΛΑΜΑΡΑ
ΙΑΤΡΟΥ

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΑΛΑΓΟΝΙΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

ΚΑΛΑΜΑΤΑ . 2004

**ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ Κ. ΚΑΛΑΜΑΡΑ
ΙΑΤΡΟΥ**

**Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΑΛΑΓΟΝΙΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821**

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2004

Η συμβολή των Αλαγονίων στην Επανάσταση του 1821.*

Το Γενάρη τού 1821, ο Παπαφλέσσας έρχεται στην Πελοπόννησο. Ο πρώτος άνθρωπος που συναντά είναι ένας Αλαγό- νιος, ο Μητροπολίτης Ναυπλίου και Άργους Γρηγόριος (Καλαμαράς). Ο Γρηγό- ριος, Φιλικός και ο ίδιος, φιλοξενεί τον Παπαφλέσσα στη Μητρόπολη και τον

** Διάλεξη που πραγματοποιήθηκε στο Δημο- τικό Πνευματικό Κέντρο Καλαμάτας, την Κυ- ριακή 21 Μαρτίου 2004 με πρωτοβουλία της Παναλαγονιακής Κοινότητας, δηλαδή των Πο- λιτιστικών Συλλόγων Αλαγονίων, Αρτεμισίων, Καρβελαίων, Λαδαιών, Νεδουσαίων και Πη- γαίων και του Δήμου Καλαμάτας.*

Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη σύνταξη της Διάλεξης προέρχονται από το δεύτερο τόμο της Ιστορίας της Αλαγονίας που φέρει τον τίτλο: «ΑΛΑΓΟΝΙΑ ΚΑΙ ΑΛΑ- ΓΟΝΙΟΙ».

φέρνει σε επαφή με τους υπόλοιπους Φιλικούς της περιοχής.

Αποφασίζουν ότι ο Παπαφλέσσας πρέπει να περάσει στη Βοστίτσα για να συναντηθεί με τους αντιπροσώπους των μεγάλων τζακιών τού Μοριά αλλά και με τους αρχιερείς. Ο Παπαφλέσσας πηγαίνει πράγματι στη Βοστίτσα και προσπαθεί να τους πείσει ότι όλα πια είναι έτοιμα για το ξεκίνημα της Επανάστασης. Αλλά οι προεστοί δεν πείθονται. Ο Παπαφλέσσας αναγκάζεται να τους απειλήσει:

«Εγώ θα πάρω χίλιους Μανιάτες και χίλιους Σαμπασιώτες και Πισινοχωρίτες και θα ξεκινήσω, και όποιον βρούν οι Τούρκοι να κάθεται στο σπίτι του, να δούμε πώς θα γλιτώσει!».

Ο Παπαφλέσσας εδώ αναφέρει τρεις ομάδες εμπειροπόλεμων ανδρών. Και οι τρεις σχετίζονται άμεσα με την Καλαμάτα. Αν σ' αυτούς προσθέσουμε τους επίσης δυναμικούς και έμπειρους Ντρέδες, βλέπουμε ότι οι ικανότεροι επαναστάτες βρίσκονται ακριβώς εδώ, στη Μεσσηνία και στις γύρω περιοχές. Εδώ λοιπόν είναι ο

καταλληλότερος τόπος για να ξεκινήσει η Επανάσταση.

Από τις ομάδες αυτές, εμείς θα ασχοληθούμε για λίγο με τους Πισινοχωρίτες, τους νεώτερους Αλαγόνιους. Από πού άραγε αντλούν τη φήμη του ξεχωριστού πολεμιστή; Τι είναι αυτό που δίνει στον Παπαφλέσσα τη βεβαιότητα ότι η επίκληση του ονόματός τους μπορεί όντως να ταρακουνήσει τους διστακτικούς κοτζαμπάσηδες; Για να απαντήσουμε στο ερώτημα χρειάζεται να κάνουμε μια σύντομη αναδρομή στα χρόνια της σκλαβιάς.

Από το 1463 που πέφτει ο Μυστράς, οι Αλαγόνιοι βρίσκονται στο πλευρό των Ενετών που κρατούν την εποχή αυτή σημαντικό τμήμα της Μεσσηνίας. Η αντίσταση εδώ, πότε φουντώνει και πότε κάμπτεται, ουσιαστικά όμως καταστέλλεται μόλις το 1500, όταν ο Βαγιαζήτ ξεκινά μεγάλες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις.

Η Αλαγονία όμως δεν είναι ο χώρος που μπορούν οι Τούρκοι να τον βαστήξουν δουλωμένο. Όταν αναχωρούν, οι αντάρτικες ομάδες του Ταυγέτου είναι και πάλι ελεύθερες να δράσουν. Διατηρούν τις επα-

φές τους με τους Ενετούς και περιμένουν τον επόμενο ξεσηκωμό.

Το 1570 Μανιάτες, Αλαγόνιοι και λοιποί επαναστάτες έρχονται στη Δήμιοβα, όπου συναντούν απεσταλμένους των Ισπανών και μαζί αποφασίζουν τον νέο ξεσηκωμό. Οι αντιθέσεις ανάμεσα στους Ισπανούς και του Ενετούς προδίδουν την υπόθεση και η Επανάσταση χάνεται. Η Αλαγονία όμως μετά την προσωρινή υποταγή της είναι και πάλι ελεύθερη. Έτσι το 1618 οι Αλαγόνιοι είναι μεταξύ εκείνων που βολιδοσκοπεί ο Κάρολος Γκουνζάγα, ο οποίος ονειρεύεται να επανασυστήσει τη Βυζαντινή αυτοκρατορία. Αλλά και αυτή η υπόθεση τελικά χάνεται.

Σαραντα χρόνια αργότερα όμως, οι Αλαγόνιοι οργανώνουν μόνοι τους μια καινούργια επανάσταση. Ο Παπα-Κασελός και ο Παπα-Καλός οργανώνουν το Μοριά και καλούν τον κόσμο να ξεσηκωθεί. Με τη βοήθεια των Ενετών η Επανάσταση ξεκινάει αλλά προδίδεται και πάλι. Αλλά οι Τούρκοι δεν καταφέρνουν να υποτάξουν την Αλαγονία πριν περάσουν δέκα ολόκληρα χρόνια. Για να το πετύχουν οργανώ-

νουν ολόκληρη εκστρατεία και χτυπούν τους Αλαγόνιους ταυτόχρονα από το Μυστρά και από το Λιοντάρι. Διαβάζοντας τα γραφτά του Εβλιγιά Τσελεπή, του περιηγητή που ακολούθησε τον οθωμανικό στρατό, βλέπουμε τη γνώμη που είχαν οι ίδιοι οι Τούρκοι για τους Αλαγόνιους επαναστάτες. Γράφει ο Τσελεπή:

«Την περιοχή τη βαστούν οι άπιστοι με τα γιαταγάνια τους. Φόρους πληρώνουν όποτε θέλουν και αν πάμε να τους πιέσουμε έστω και λίγο παίρνουν τις οικογένειες και τα υπάρχοντά τους και φεύγουν στα βουνά».

Ο Τσελεπή υπολογίζει ότι οι Αλαγόνιοι ένοπλοι είναι 2000 και ελέγχουν όχι μόνο τα έξι χωριά αλλά και τις γύρω περιοχές.

Λίγο αργότερα όμως οι Τούρκοι αναγκάζονται να εγκαταλείψουν και πάλι τον τόπο όταν οι Ενετοί καταλαμβάνουν την Πελοπόννησο. Αλλά οι Αλαγόνιοι δε σκοπεύουν να σκύψουν το κεφάλι ούτε στους καινούριους αφεντάδες.

Οι Ενετικές αναφορές θεωρούν τους Κουτσαβίτες ως τους πλέον ανυπόταχτους Πελοποννήσιους. Είναι στιγμές που κανέ-

νας Ενετός ή Έλληνας δε δέχεται να νοικιάσει τους φόρους της περιοχής και να τους διεκδικήσει δυναμικά γιατί όλοι γνωρίζουν με ποιους έχουν να κάνουν.

Παρ' όλ' αυτά στους Αλαγονίους προστρέχουν και πάλι όταν οι Τούρκοι επιστρέφουν στο Μοριά. Οι Τούρκοι βέβαια επικρατούν τελικά, αλλά οι Αλαγονίοι, αντάρτες πάντα, σπεύδουν να ακολουθήσουν από την πρώτη στιγμή τους Ρώσους στην Επανάσταση του 1770. Και αυτή η Επανάσταση αποτυγχάνει αλλά ο Ταϋγκετος μένει πάντα το κέντρο της αντίστασης. Ο Ζαχαριάς και τόσοι άλλοι κλέφτες έχουν εδώ τα λημέρια τους και οι Αναστασοβίτες βρίσκονται πάντα στο πλευρό τους.

Το 1805 ο Γιάννης ο Στρούμπος, ο Αναστάσης Αλεξανδρόπουλος, ο Χριστόδουλος Δημάκης και ο Γιώργης Βασιλάκης διαθέτουν δικά τους ένοπλα τμήματα. Σε συνεννόηση με τον Αναγνωσταρά περνούν στο Ιόνιο και στην Κάτω Ιταλία, όπου οι Ρώσοι με τους Εγγλέζους ξεκινούν επιχειρήσεις κατά των Γάλλων. Οι Γαλλικές μυστικές υπηρεσίες καταγράφουν την παρουσία των Αλαγονίων, πράγμα που α-

σφαλώς δείχνει την αξία των Πισινοχωριτών.

Όλα αυτά τα γεγονότα, όλη αυτή η αντιστασιακή δράση, που καλύπτει μια περίοδο 400 χρόνων, έχει ασφαλώς προσδώσει στους Αλαγονίους τη φήμη σπουδαίων πολεμιστών.

Συγχρόνως όμως οι Αλαγονίοι διαθέτουν και πολιτική δύναμη. Από το 1555 που ο Παρθένιος Ψωμάς γίνεται επίσκοπος Μεθώνης, ακολουθεί σημαντικός αριθμός Αλαγονίων οι οποίοι καταλαμβάνουν θέσεις αρχιερέων :

Το 1744 ο Νεόφυτος Πελεκάσης γίνεται μητροπολίτης Γάνου και Χώρας.

Το 1770 ο Προκόπιος Πελεκάσης γίνεται μητροπολίτης Σμύρνης.

Το 1785 ο ανωτέρω γίνεται πατριάρχης στην Πόλη.

Την ίδια χρονιά ο Ματθαίος γίνεται Σκοπέλου.

Το 1781 ο Γρηγόριος Α΄ Καλαμαράς γίνεται Παλαιών Πατρών και στη συνέχεια Άργους.

Το 1810 τον διαδέχεται ως Άργους ο Γρηγόριος Β΄, ο οποίος το 1815 γίνεται Ναυπλίου και Άργους.

Την ίδια εποχή η Αλαγονία διαθέτει δικό της αντιπρόσωπο στην Πόλη. Ο Βεκίλης Στρούμπος (μετέπειτα Καμπούρογλου) βρίσκεται εδώ και επιλαμβάνεται των Αλαγονιακών υποθέσεων, σε άμεση συνεννόηση με τις Τουρκικές αρχές.

Η πολιτική μαζί με τη στρατιωτική ισχύ προσδίδουν ασφαλώς στην Αλαγονία μια ξεχωριστή αίγλη. Έτσι δεν είναι καθόλου τυχαίο που οι Φιλικοί προσεγγίζουν τους Αλαγόνοιους. Ως τις παραμονές της Επανάστασης δεκατέσσερις τουλάχιστον Αλαγόνοι έχουν γίνει και οι ίδιοι Φιλικοί! Και είναι ο αριθμός αυτός όντως αξιοζήλευτος, καθώς όχι μονάχα πόλεις και χωριά, αλλά και επαρχίες ολόκληρες δεν έχουν να επιδείξουν κάτι ανάλογο.

Αξίζει λοιπόν να θυμηθούμε τους Αλαγόνοιους εκείνους πρωτεργάτες της Επανάστασης:

Α. Δημήτρης Στρούμπος (Καμπούρογλου).

- Β. Αποστόλης Αλεξανδρόπουλος.**
- Γ. Γιώργης Αναγνώστου.**
- Δ. Γιώργης Βασιλάκης.**
- Ε. Αναγνώστης Βασιλάκης.**
- ΣΤ. Αντώνης Παπαδάκης (Βουτζής).**
- Ζ. Παπα-Πολυζώης Κουτουμάνος.**
- Η. Γρηγόριος Καλαμαράς.**
- Θ. Τζαννέτος Αλεξανδρόπουλος Μανιατάκης.**
- Ι. Παρθένιος Μπαλάνος.**
- ΙΑ. Γιώργης Φουντούκης.**
- ΙΒ. Παπα-Κύριλλος Δούβας.**
- ΙΓ. Παπα-Νικηφόρος Πράτης.**
- ΙΔ. Νικήτας Σταματελόπουλος.**

Καταλαβαίνει κανείς λοιπόν ότι όταν ο Παπαφλέσσας επικαλείται στη Βοστίτσα το όνομα των Πισινοχωριτών, ξέρει καλά τι κάνει. Ξέρει ότι τα λόγια του μπορούν να πιάσουν τόπο.

Τελικά εκεί στη Βοστίτσα επέρχεται κά-

ποιος συμβιβασμός. Οι πρόκριτοι προτείνουν να πάει ο Παπαφλέσσας στην Αλαγονία, στην Καρβελιώτικη Σιδηρόπορτα, και να παραμείνει εκεί μέχρι να μελετήσουν καλύτερα την κατάσταση. Ο Παπαφλέσσας προσποιείται ότι δέχεται και φεύγει για την Αλαγονία. Εδώ, στη Σιδηρόπορτα, οι προεστοί προσπαθούν να τον εξοντώσουν αλλά ο Παπαφλέσσας γλιτώνει και συνεχίζει ακάθεκτος. Στη Σίτσοβα συναντιέται με το Γιώργη Βασιλάκη και στα Σαμπάζικα με τον Κεφάλα και τον Παπα-Τούρτα. Στο Μαρδάτσι συναντά τον Αναγνώσταρά και το Νικηταρά. Οργανώνει την αποστολή όπλων και πυρομαχικών από τη Σμύρνη και στέλνει Αλαγόنيους και Σαμπασιώτες να τα παραλάβουν. Το μπαρούτι φτάνει στο Μαρδάτσι και εκεί με χαρτί από την πλούσια βιβλιοθήκη του μοναστηριού φτιάχνονται φουσέκια για τον Αγώνα. Όλα είναι πλέον έτοιμα. Σαμπασιώτες και Μεγαλνασασοβίτες κατεβαίνουν από τα δυτικά στη Βελανιδιά. Σιτσοβίτες, Τσερνιτσιώτες και Μικρανασασοβίτες προχωρούν προς τα Διπόταμα και τις Τούρλες. Λαδοκαρβελιώτες φτάνουν στον Άγιο Λιά.

Ο Παπα-Κύριλλος Δούβας πείθει τους Τούρκους ότι δεν έχουν και πολλές ελπίδες. Η Καλαμάτα ελευθερώνεται.

Οι Αλαγόνιοι είναι ελεύθεροι πια να βαδίσουν προς άλλα μέτωπα. Άλλοι με τον Παπαφλέσσα και τους Μανιάτες φεύγουν για τη Δυτική Μεσσηνία, το Δερβέσι και την Αρκαδία. Άλλοι υπό το Νικηταρά περνούν στο Δυρράχι και στο Λιοντάρι. Άλλοι τέλος πηγαίνουν στη Λακωνία και τίθενται υπό τις διαταγές του Κρεβατά. Πολεμούν στο Βαλιτέτσι, και μαζί με τους Φλεσσαίους κρατούν την Παλουκόραχη κατά την πολιορκία της Τρίπολης. Η πόλη πέφτει και οι Αλαγόνιοι γυρίζουν νικητές στα χωριά τους, φορτωμένοι αιχμαλώτους, πλούτο και λάφυρα από τους θησαυρούς του Χουρσίτ.

Συνεχίζουν το αγώνα και τον Ιούλη του 1822, μαζί με άλλους εθελοντές, καταλαμβάνουν το κάστρο του Άργους και καθλώνουν το Δράμαλη στην Αργολική πεδιάδα. Όταν ο τελευταίος, αποκαμωμένος, κάνει να κινηθεί πίσω προς την Κόρινθο, οι Αλαγόνιοι βρίσκονται και πάλι εκεί. Ο Παναγιώτης Σύντυχος μαζί με τους Φλεσ-

σαίους πολεμά στα Δερβενάκια όπου οι Έλληνες πετυχαίνουν τη μεγαλύτερη νίκη του αγώνα.

Αλλά και σε πια μάχη δε βρίσκουμε Αλαγόνιους; Στον Ακροκόρινθο ο Γιώργης Βασιλάκης, στις παλαιές Πάτρες ο Γιάννης Στρούμπος και ο Αναγνώστης Βασιλάκης, ακόμα και στη Στερεά οι Οικονομάκηδες είναι εκεί, για να δώσουν το αγωνιστικό τους παρόν.

Όλες αυτές οι απανωτές επιτυχίες δείχνουν ότι η τελική νίκη πλησιάζει. Είναι εφικτή. Από κει και πέρα όμως αρχίζουν τα προβλήματα. Οι Τούρκοι παύουν να αποτελούν τον κύριο στόχο. Όλοι κοιτάζουν να πιάσουν επίκαιρες θέσεις για να 'χουν το πάνω χέρι στο υπό ίδρυση Κράτος. Όλοι ερωτοτροπούν πια με την εξουσία.

Σε αδρές γραμμές οι πολιτικές ομάδες είναι τρεις: οι μεγαλοϊδιοκτίτες του Μοριά, οι караβοκυραίοι με τους Φαναριώτες και τους Στερεοελλαδίτες και τέλος τα λαϊκά στρώματα που εκπροσωπούνται από τον Παπαφλέσσα και τον Αναγνώσταρά.

Οι Αλαγόνιοι ακολουθούν τον Παπαφλέσσα και όταν αυτός στρέφεται στην

πολιτική ακολουθούν το Γιατράκο ως στρατιωτικό προϊστάμενο. Στον εμφύλιο που ξεκινάει εγκαταλείπουν σταδιακά τον Κολοκοτρώνη και το Νικηταρά και βρίσκονται με το μέρος εκείνων που επικρατούν. Ο εμφύλιος όμως αποβαίνει, όπως πάντα, καταστρεπτικός. Άξιοι άνθρωποι τίθενται στο περιθώριο. Πολλοί φυλακίζονται και άλλοι εξορίζονται. Έτσι όταν το 1825 φτάνει στη Μεσσηνία ο Ιμπραήμ με τους Άραβες τα πράγματα γίνονται αληθινά δύσκολα. Τα χρήματα έχουν σπαταληθεί και οι κυβερνητικοί βρίσκονται εντελώς ανέτοιμοι να αντιμετωπίσουν τη νέα απειλή.

Οι Αλαγόνιοι σπεύδουν βέβαια στη Δυτική Μεσσηνία μαζί με τους υπόλοιπους επαναστάτες αλλά υποχρεώνονται να υποχωρήσουν μπροστά στην ανωτερότητα του Αραβικού στρατού και στη στρατιωτική αξιосύνη του Ιμπραήμ. Οι Στερεοελλαδίτες φεύγουν βιαστικά από την Μεσσηνία. Ο Παπαφλέσσας πίνει το Μανιάκι. Δίπλα του στέκουν οι Δημάκηδες και ο Γιώργης ο Φουντούκης. Αλλά οι Αιγύπτιοι νικούν και πάλι. Οι επαναστάτες υποχωρούν στην Καλαμάτα. Όταν όμως ο Ιμπραήμ πλησιά-

ζει στην πόλη, πολλοί είναι εκείνοι που εγκαταλείπουν την προσπάθεια για να μην επιβαρύνουν τη θέση των συγγενών τους που έχουν ήδη συλληφθεί αιχμάλωτοι των Αράβων.

Οι ίδιοι οι Καλαματιανοί εγκαταλείπουν τα σπίτια τους και τρέχουν να σωθούν στην Αλαγονία. Να πώς περιγράφει ο μεγαλοπροεστός της Καλαμάτας, ο Κ. Κυριακός, τις τραγικές εκείνες στιγμές:

«...πόσοι ηττητώθηκαν και εκάθησαν δεν ηξεύρομεν. Και ημείς γυμνοί και τετρακλησιμένοι μερικοί εσώθημεν εδώ εις τα Πισινά Χωριά. Κατά χρέος λοιπόν ειδοποιώ την σεβαστήν διοίκεισιν ίνα λάβη την απαιτουμένην πρόνοιαν να οχυρωθούν όσον ούπω αι αναγκαίαι θέσεις και εδώ τα Πισινά Χωριά και να προφθασθούν εφόδια και τροφαί όσον τάχιστα».

Οι Αλαγόνιοι δε μπορούσαν πια να παραμείνουν στο Μεσσηνιακό κάμφο. Υποχωρούν οργανωμένα προς τα γύρω υψώματα, αφού φροντίζουν πρώτα να περισώσουν ό,τι μπορούν από τα όπλα και τα πολεμοφόδια που παράτησαν οι άλλοι στην εσπευσμένη φυγή τους. Εκεί στα γύρω υ-

φώματα οργανώνουν μια πρώτη γραμμή άμυνας. Από κει ο Γιώργης Βασιλάκης μαζί με τον Παναγιώτη Οικονόμου καλούν εκείνους που εγκατέλειψαν την προσπάθεια να το ξανασκεφτούν. Γράφουν σε επιστολή τους προς τους Μυστριώτες :

« και δι άλλης (επιστολής) σας εγνωρίσαμεν... το ύποπτον δια τα εδώ μέρη... εις την θέσιν Βελανιδιά είναι ολίγοι και δεν δύνανται να τους απαντήσουν... Επειδή και αν αυτή η θέσις δεν τους απαντήσει, βέβαια χανόμεθα και ημείς και η επαρχία όλη... σας λέγομεν τον προφανή μέγαν κίνδυνον, υμείς δε αδιαφορίσαντες όψεσθε έως ημέρας Κρίσεως».

Αλλά τότε ποιος είχε το κουράγιο να συνάξει τους πανικόβλητους φυγάδες και να τρέξει στην Αλαγονία; Κανείς. Έτσι ο Ιμπραήμ χτυπάει τη Βελανιδιά και περνάει νικητής. Οι Αλαγονίοι όμως δε χάνουν τη συνοχή τους. Υποχωρούν και σχηματίζουν μια νέα γραμμή άμυνας στο Βόλιμο. Και εκεί όμως ο Άραβας περνάει δυναμικά. Τελευταία ελπίδα των Αλαγονίων να σώσουν τα χωριά τους είναι τώρα τα Διπόταμα. Εδώ μαζεύονται όλοι. Οι Βασιλάκηδες,

οι Στρούμποι, οι Μασουρίδηδες, οι Θεοφιλόπουλοι. Αν περάσει και από 'δώ ο Ιμπραήμ η Αλαγονία χάνεται. Και όχι μόνο η Αλαγονία. Το Δυρράχι είναι δυο βήματα πιο πάνω και η Τρίπολη πέντε. Εκεί λοιπόν στα Διπόταμα οι Αλαγόνοι δίνουν την αποφασιστική μάχη. Και τα καταφέρνουν. Η Αλαγονία σώζεται. Αλλά και η επίθεση κατά τα Λαδοκάρβελα και τη Μπαρουτοσπηλιά δεν πάει καλύτερα για τους Αιγύπτιους. Οι Λαζαραίοι με τους Μπεσίδες και οι Λυγουραίοι με τους Μαραβάδες και τους υπόλοιπους Κουτσαβίτες κρατούν τις θέσεις τους. Ο Ιμπραήμ πρέπει να ψάξει τώρα για άλλο πέρασμα προς την Αρκαδία.

Ο Κολοκοτρώνης καλεί τους Αλαγόνοιους μαζί με τους άλλους επαναστάτες να φυλάξουν το Δερβένι. Ο Ιμπραήμ όμως αιφνιδιάζει και πάλι. Τραβάει για τη Σορώκα και τα στενά περάσματα της Πολιανής. Οι Αλαγόνοι τρέχουν και πάλι για να προλάβουν, αλλά ήδη οι Άραβες έχουν διαβεί. Πιάνουν τότε μαζί με τους Σαμπαζιώτες και τους Λάκωνες τα περάσματα προς το Δυρράχι και τη Λακωνία. Ο Κολοκοτρώνης προσπαθεί να κρατήσει τη Δραμπάλα.

Οι Άραβες πριν χτυπήσουν τη Δραμπάλα θέλουν να έχουν ήσυχα τα πλευρά τους και γι' αυτό στρέφονται ανατολικά. Οι Αλαγόνοι μάχονται ηρωικά. Η άμυνα όμως καταρρέει όταν τα δικά τους, τα Πισινοχωρίτικα ταμπούρια δέχονται μαζική επίθεση και λυγίζουν. Ελεύθεροι οι Άραβες στρέφονται βόρεια και περνούν και τη Δραμπάλα. Ανυπεράσπιστη πια η Τρίπολη πέφτει.

Ο Ιμπραήμ με κέντρο την Τρίπολη επιχειρεί τώρα επιθέσεις όπου και όποτε θέλει και διαλύει κυριολεκτικά την Ελληνική άμυνα.

Κατεβαίνοντας προς τη Λακωνία χτυπά αιφνιδιαστικά τα Βέρβενα. Οι περισσότεροι φεύγουν πανικόβλητοι. Μένει ο ΠαπαΠολυζώης Κουτουμάνος με δέκα Αλαγόνιους να υπερασπιστούν ένα ολόκληρο στρατόπεδο. Ταμπουρωμένοι σ' ένα πύργο κρατούν καλά. Οι Αιγύπτιοι τους χτυπούν από παντού και βάζουν φωτιά να τους κάψουν, αλλά αυτοί αντέχουν. Αποκαμωμένοι οι Άραβες, βλέπουν ότι τώρα κινδυνεύουν από τους Έλληνες που επανακάμπουν και αποφασίζουν να φύγουν. Το στρατό-

πεδο σώζεται χάρη στους Πισινοχωρίτες του Αλαγόνιου παπά. Όμως, παρά την Ελληνική αυτή επιτυχία, οι Άραβες εξακολουθούν πάντα να είναι οι κύριοι του παιχνιδιού. Παίρνουν το Μεσολόγγι και σε λίγο δεν απομένουν ελεύθεροι τόποι, παρά μονάχα ο Ταϋγγετος και η Αργολίδα.

Οι Αλαγόνιοι και η Αλαγονία την εποχή αυτή αποχτούν ακόμα περισσότερη αξία για την Επανάσταση. Αυτοί κρατούν τα βορειότερα περάσματα ανάμεσα στη Λακωνία και στη Μεσσηνία. Έτσι οι Άραβες για να περάσουν από τη μια περιοχή στην άλλη αναγκάζονται να ανεβούν ως το Λιοντάρι και από εκεί να στραφούν νοτιοανατολικά ή νοτιοδυτικά.

Αντίθετα οι Αλαγόνιοι μπορούν αυθημερόν να κινηθούν προς το Δερβένι ή προς την Καστανιά. Αυτό ακριβώς κάνουν όταν ο Ιμπραήμ κινείται προς τα χωριά του ανατολικού Ταϋγγετου. Βρίσκονται εκεί, υπό τις διαταγές του Νικητάρá και προβάλλουν γερή άμυνα στην Καστανιά. Το Γιωργίτσι σώζεται.

Συγχρόνως η Αλαγονία είναι την εποχή αυτή ο ασφαλέστερος τόπος για να κατα-

φύγουν οι ξεριζωμένοι ολόκληρης της Πελοποννήσου. Οι τοπικές εφορίες υπό τον Παπα-Παρθένιο Αντωνόπουλο, τον Παπα-Δημήτρη Δαμηλάτη, τον Παπα-Βασίλη Κουτουμάνο, το Νικήτα Σαλμόπουλο, το Νικολάκη Τζάννε και τόσους άλλους έχουν τώρα πολλή δουλειά να φέρουν σε πέρας. Εδώ, στα Πισινά χωριά περιθάλλονται οι τραυματίες, εδώ βρίσκουν λίγη τροφή και κάποιο κατάλυμα οι φυγάδες. Από δω προέρχονται τα εφόδια που συντηρούν το σημαντικότερο Ελληνικό στρατόπεδο που βρίσκεται στου Μάνεση.

Ο Ιμπραήμ κατανοεί ότι η Αλαγονία είναι ένα μεγάλο αγκάθι στα πόδια του στρατού του. Επιτίθεται στου Μάνεση και διαλύει το στρατόπεδο. Οι Αλαγονίοι όμως δε διαλύονται. Υποχωρούν στη Μεγάλη Αναστάσοβα και τον περιμένουν. Ο Άραβας χτυπά το χωριό και βάζει φωτιά να το κάψει. Δέχεται όμως μαζική επίθεση από τους Βεργινάδηδες, τους Μέλιους, τους Παπανικολόπουλους, τους Σούμπληδες και τους υπόλοιπους Πισινοχωρίτες που κρατούν τα γύρω υψώματα. Βλέπει ότι τα πράγματα είναι δύσκολα και σπεύδει να απομακρυνθεί για να μη τον βρουν τα χει-

ρότερα. Έτσι η Αλαγονία μένει για πάντα ελεύθερη.

Εδώ στρατοπεδεύει ο Κολοκοιτρώνης και από δω παρακολουθεί τις κινήσεις των αντιπάλων προς τη Μεσσηνία, τη Λακωνία και την Αρκαδία. Από 'δώ συντηρεί τον ατταρτοπόλεμο. Η παρουσία του Κολοκοιτρώνη και των Αλαγονίων βοηθούν ασφαλώς και τη Μανιάτικη άμυνα. Στη Βέργα οι Μανιάτες κρατούν καλά. Όταν λοιπόν εμφανίζονται στις πλαγιές του βουνού οι Αλαγόνοι, οι Άραβες αντιλαμβάνονται ότι είναι ώρα να απεμπλακούν και να υποχωρήσουν σε ασφαλέστερους τόπους.

Όσο όμως αντέχει ο Ταϋγετος η Επανάσταση δεν έχει καθεί. Ουσιαστικά ξεκινάει ένας αγώνας δρόμου και το ερώτημα είναι: θα προλάβουν οι Φιλέλληνες να βοηθήσουν ή θα καταφέρει ο Ιμπραήμ να εξουδετερώσει τις τελευταίες εστίες της αντίστασης; Ο Κολοκοιτρώνης το ξέρει. Διατάζει λοιπόν: φωτιά και τσεκούρι όχι μονάχα στους δοσίλογους που κάνουν εκείνη την εποχή την εμφάνισή τους, αλλά και σε κείνους που απλά εγκαταλείπουν τον αγώνα. Έτσι η Επανάσταση εξακολου-

θεί να ζει όταν ο στόλος των Μεγάλων Δυνάμεων καταναυμαχεί τον Αραβικό στο Ναυαρίνο. Έτσι σώζεται η Επανάσταση και το νέο Ελληνικό κράτος είναι γεγονός.

Αυτή είναι σε αδρές γραμμές η προσφορά των Αλαγονίων στον Αγώνα. Στην πρώτη φάση του πολέμου συναποτελούν μαζί με πολλούς ακόμα έμπειρους αγωνιστές τον πυρήνα πολλών ενόπλων ομάδων. Δεν ξεχωρίζουν για τον αριθμό τους αλλά για την αγωνιστικότητα και την εμπειρία τους. Αποστολή τους είναι να προχωρήσουν μπροστά στην επίθεση ή να αντέξουν την αντεπίθεση των αντιπάλων. Ας μη ξεχνάμε ότι στην αρχή ανάμεσα στους επαναστάτες υπάρχουν πολλοί άοπλοι και άλλοι τόσο πλιατσικολόγοι που τρέπονται εύκολα σε φυγή όταν οι Τούρκοι επιχειρούν κάποια οργανωμένη αντεπίθεση. Αποστολή λοιπόν των Αλαγονίων είναι να συγκρατήσουν και να εμπυκώσουν όλους αυτούς και να τους δείξουν πώς να σταθούν στη μάχη σαν ίσοι προς ίσους.

Στη δεύτερη φάση του αγώνα τα πράγματα αλλάζουν. Από την πρώτη στιγμή που ο Κολοκοιτρώνης αποφυλακίζεται και ανα-

λαμβάνει την αρχιστρατηγία, από την πρώτη αυτή στιγμή δεν παύει να απευθύνεται στους Αλαγόνιους και να ζητά τη βοήθειά τους. Με το Νικητάρá, ο οποίος τώρα έχει επιστρέψει από την εξορία, τους αναθέτει συγκεκριμένες και δύσκολες αποστολές. Στο Δυρράχι, στα Βέρβена, στο Γιωργίτσι, στου Μάνεση, παντού υπάρχει και από ένα κάλεσμα του Κολοκοτρώνη και του Νικητάρá προς τους Αλαγόνιους να τρέξουν να βοηθήσουν. Τώρα που πολλοί εγκαταλείπουν τον αγώνα, η αξία των Αλαγονίων γίνεται ακόμα πιο φανερή και η προσφορά τους πολυτιμότερη.

Θα ρωτήσει βέβαια κανείς: γιατί, αφού οι Αλαγόνιοι έχουν μια εν πάση περιπτώσει αξιόλογη προσφορά, δε διαβάσαμε ποτέ τίποτα γι' αυτούς σ' ένα σχολικό βιβλίο ή ακόμα και σε μια γενική ιστορία; Οι λόγοι είναι πολλοί:

A. Κανένας Αλαγόνιος και κανένας από τους καπεταναίους υπό τους οποίους άμεσα πολέμησαν δεν έγραψε Απομνημονεύματα.

B. Τα Αρχεία της Καλαμάτας και του Μυστρά που ασφαλώς περιείχαν τα σπου-

δαιότερα στοιχεία καταστράφηκαν από τον Ιμπράημ.

Γ. Στα Πισινά Χωριά οι κάτοικοι ήταν όλοι μικροαγρότες. Δεν υπήρχε εδώ ο μεγαλοϊδιοκλήτης που θα ξεχώριζε και θα μπορούσε να συγκεντρώσει υπό τις διαταγές του ένα σημαντικό αριθμό Αλαγονίων. Δεν υπήρξε ο Αλαγόσιος πολέμαρχος που θα διέθετε 50-100 άνδρες και θα προκαλούσε το ενδιαφέρον των ερευνητών.

Δ. Όλα τα υψηλόβαθμα στελέχη της Επανάστασης που σχετίζονταν με την Αλαγονία χάθηκαν νωρίς. Ο Κρεβατάς, ο Αναγνωσταράς και ο Παπαφλέσσας, που βασίζονταν σε σημαντικό βαθμό στους Αλαγόσιους αγωνιστές σκοτώθηκαν ως τις αρχές του 1825. Ακόμα καθοριστικότερη όμως ήταν η απώλεια του Γρηγορίου, του Μητροπολίτη Ναυπλίου και Άργους. Ο Φιλικός ιεράρχης πέθανε στις φυλακές της Τρίπολης. Έτσι ο μοναδικός Αλαγόσιος που θα μπορούσε ως υψηλόβαθμο στέλεχος τόσο της Επανάστασης όσο και του νεοσύστατου κράτους να βοηθήσει και να αναδείξει τον τόπο του δεν υπήρχε πια.

Ε. Ασφαλώς πολύ έβλαψε και η αλλαγί

των ονομάτων των χωριών της Αλαγονίας. Έτσι διαβάζει κανείς στο Φωτάκο την εκτενή αναφορά για την ηρωική άμυνα του Σιτσοβίτη Παπα-Πολυζών Κουτουμάνου στα Βέρβена και διερωτάται πού είναι αυτή η Σίτσοβα και αν υπάρχει και σήμερα! Ή διαβάζει στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους (Βραβευμένη από την Ακαδημία Αθηνών) για την κίνηση του Ιμπραήμ προς τα Πισινά Χωριά και καταλαβαίνει αμέσως ότι οι συντάχτες του σχετικού θέματος αγνοούν εντελώς ποια είναι τα Πισινά Χωριά που τα τοποθετούν αόριστα κάπου στην Αρκαδία.

Είναι λοιπόν καθήκον των Αλαγονίων να προβάλουν οι ίδιοι τον τόπο τους και την προσφορά των προγόνων τους στον αγώνα. Και διαθέτουν άφθονο υλικό για να το κάνουν.

Σαν αφετηρία μπορούν να χρησιμοποιηθούν δύο πολύ σημαντικά γεγονότα του αγώνα :

Α. Οι Γκρεμισμένες Γυναίκες που αποτελούν ασφαλώς το Μεσσηνιακό Ζάλογγο. Ας θυμηθούμε για λίγο αυτό το γεγονός: Όταν ο Ιμπραήμ ανηφορίζει από τη

Βελανιδιά προς τα Διπόταμα, κάποιες γυναίκες βρίσκονται εγκλωβισμένες ανάμεσα στους Άραβες και τα βράχια της δυτικής πλευράς του Νέδοντα. Οι γυναίκες αυτές προτιμούν να πέσουν στο γκρεμό από το να υποστούν τους εξευτελισμούς της σκλαβιάς. Από τότε η θέση ονομάζεται «Γκρεμισμένες Γυναίκες». Πόσοι το γνωρίζουν και πόσοι αναφέρονται σ' αυτό; Και πώς να το γνωρίσουν, αν αυτοί οι ίδιοι οι Αλαγόνιοι δε φροντίσουν να το κάνουν ευρύτερα γνωστό;

Και αυτό δεν είναι το μόνο γεγονός ηρωϊσμού και αυταπάρνησης που κοσμεί την Ιστορία της Αλαγονίας.

Δυό χρόνια αργότερα ακολουθεί...

Β. Η Χορηγόσκαλα

Ας ξαναφέρουμε στη μνήμη μας και αυτό το γεγονός. Όταν ο Ιμπραήμ βαδίζει από του Μάνεση προς τη Μεσσηνία και πάλι βρίσκονται άνθρωποι, από τους χιλιάδες που είχαν καταφύγει τότε στην Αλαγονία, και πάλι λοιπόν βρίσκονται άνθρωποι που προτιμούν να γκρεμιστούν από τα βράχια της «Χορηγόσκαλας» για να μη πέσουν στα χέρια των Αράβων. Το δεύτερο αυτό γεγο-

νός, γνωστό και καταγραμμένο σε αναφορές της εποχής, εξακολουθεί να μένει στην αφάνεια. Πόσοι το γνωρίζουν σήμερα και πόσοι αναφέρονται σ' αυτό;

Ας πάρουμε για παράδειγμα την εργασία ενός σπουδαίου Μεσσήνιου ερευνητή. Αναφερόμαστε βέβαια στον κ. Ντίνο Κοτσώνη και στη μελέτη του «Ο Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο», που είναι ό,τι πληρέστερο διαθέτουμε για την περίοδο αυτή. Εδώ ο εξαιρετος ιστορικός αναφέρεται στο γεγονός της «Χορηγόσκαλας» και στον ηρωισμό των ανθρώπων της. Διερωτάται όμως: ποιος ξέρει πού να βρίσκεται αυτή η «Χορηγόσκαλα»; και ο ίδιος εικάζει ότι πρέπει να είναι κάποια τοποθεσία της Πολιανής. Φταίει όμως ο κ. Κοτσώνης που δεν γνωρίζει ότι η «Χορηγόσκαλα» είναι τοποθεσία Αλαγονιακή, τόπος Τσερνιτσιώτικος κοντά στο Φτερούφι, κατά τα σύνορα με τη Μεγάλη Αναστάσοβα; Εδώ καλά καλά δε το ξέρουν οι ίδιοι οι Αλαγόνοι!

Αν όμως δε φροντίσουν όσοι γνωρίζουν, πώς μπορούν να γίνουν γνωστά αυτά τα γεγονότα; Πώς θα αναγνωρισθεί ότι η προσφορά των Αλαγονίων και κατ' επέ-

κταση των Μεσσηνίων ξεπερνά κατά πολύ ό,τι μέχρι σήμερα τους αναγνωρίζεται;

Τελειώνοντας, λοιπόν, θέλω να καλέσω τους Πολιτιστικούς Συλλόγους της περιοχής να επιληφθούν αυτής της υπόθεσης.

Σε συνεργασία με το Δήμο της Καλαμάτας θα πρέπει, πιστεύω, να εντάξουν στον εορτασμό της 23ης Μαρτίου 1821 και κάποιες εκδηλώσεις για τις «Γκρεμισμένες Γυναίκες» και για τη «Χορηγόσκαλα». Είναι ασφαλώς γεγονότα με Πανελλήνιο βεληνεκές και δε θα πρέπει να συνεχίσουμε να τα αγνοούμε.

